Türkiye'de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları

Aynur UÇKAÇ*

Özet

Bu çalışmada Türkiye'de uygulanan neoliberal ekonomi politikalarının yarattığı serbest piyasa yanlı dönüşümün sosyo-ekonomik etkileri değerlendirilmektedir. 1923-1929 döneminde bütün sosyal sınıfları kapsayan sosyal politikaların, tarihsel süreç içinde meydana gelen aşınmalarına dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte 1930-1939 döneminin temel özelliği olan kalkınmacı devletçi uygulamaların, Türkiye ekonomisinde gerçekleştirdiği önemli sanayileşme sürecine vurgu yapılmaktadır. Buna karşın neoliberal politikalar kamu kesiminin yeniden yapılandırılmasına yol açarak, emeği baskılamakta ve sosyal politikaların uygulanabilirliğini ortadan kaldırmaktadır. Aynı zamanda Türkiye ekonomisinin neoliberal politikalara eklemlenmesi tarihsel izdüşümlerle yansıtılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Neoliberal Politikalar, Kamu Harcamaları, Kişi Başına Düşen Gelir*

Neo-Liberal Economic Policies and their Socio-Economic Implications in Turkey

Abstract

The study emphesizes the socio-economic effects of the shift to neo-liberal policies on the economy. Social policies implemented in 1923-1929 perod which covered all social classes have been analised and their deterioration throughout history has been elaborated. Attention has also been drawn to the 1930-1939 period as a stage of developmental policies and the emergence of industrialization process in Turkey. However, recently applied neo-liberal policies have led way to the restructuring of the public sector while repressing labour and dismantling social

* Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF Maliye Bölümü, aynurum74@hotmail.com

policies. Historical reflections of Turkey's integration to the world-wide application of neo-liberal policies have been discussed.

Key Words: *Neo-Liberal Policies, Public Expenditure, Per Capita Income*

JEL Classification Codes: *E13, H50, D31*

Giriş

Gelişmiş ülkelerin kalkınmalarının en önemli etken yapılanmasının tarihsel süreç içinde devlet desteğiyle gerçekleşmiş olması Türkiye'de de kamusal hizmetlerin artması gerekliliği yönünde önemli bir ışık olmaktadır. Neoliberal ekonomi politikalarının tarihsel izdüşümleri dönemler itibarıyla ele alınmaktadır. Bu çerçevede önemli olan noktada, Türkiye'de dış ticaret ve beraberinde sermaye hareketleri bağlamında, dünya ekonomisiyle entegrasyonu kapsayan 1980'li yıllardan itibaren ekonomik büyümenin düşmekte olduğu gerçeği öne çıkmaktadır (Boratav, 2007:209). Bununla birlikte, Türkiye'de ekonomik büyümenin yavaşlaması, yatırım harcamalarının azalması ve kişi başına düşen gelir rakamlarının yansıttığı yoksullaşmada görülen derinleşme, özellikle tanımsal olarak neoliberal politikalar bağlamında değerlendirilmektedir.

1. Neoliberal Ekonomi Politikalarının Tarihsel İzdüşümleri

Veri ekonomi politikaları bağlamında oluşturulan devlet bütçeleri, ekonomi ve toplum temelinde sonuçlar oluşturmaktadır. Sosyal devlet uygulamalarının yoğun olduğu toplumlarda oluşturulan bütçe uygulamaları, sermaye dışı sınıflar temelinde şekillenirken; kapitalist toplumlarda ise bütçe uygulamalarının çoğunlukla sermaye zemininde oluştuğu görülmektedir.

Türkiye'de neoliberal ekonomi politikaları bağlamında gerçekleştirilen devlet bütçesi uygulamaları 1980 yılında başlamıştır. Çünkü 1980 döneminde uygulamaya konulan ihracata dayalı, yabancı sermaye girişini destekleyici faaliyetler ve kapitalist dünyaya entegre olmayı sağlayacak şekilde dışa açık büyüme politikaları, hem bütçe uygulamaları üzerinde hem de sosyo-ekonomik sorunların oluşumunda etkili olmuştur (Güzelsarı, 2008:97).

Özellikle 1980'lerden itibaren yoğun şekilde dünya ekonomisini etkileyen neoliberal politikaları şu şekilde belirtebiliriz (Steger, 2004:65): Özelleştirmelere hız verilmesi, vergilerde büyük oranlarda indirim yapılması, işsizliği arttırma durumuna yol açsa bile enflasyonu denetim altında tutmak için parasalcı önlemlerin uygulanmasına olanak sağlanması ve kamu harcamalarının azaltılmasına gidilerek devletin küçültülmesi tezi işlenmektedir. Aynı zamanda bu politikalar uluslararası piyasaların gelişmesi yönünde denetimlerin kaldırılmasını da gerekli kılmaktadır. Bu uygulamaları gerçekleştirmek için IMF ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelere sağladıkları fonlarla neoliberal politikaların uygulanmasını dayatmaktadırlar. Bu yaptırımların, gerçekleştirilen bütçelerle topluma göreli yoksulluk olarak yansıdığı belirtilebilir. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin küçültülmesi, yatırım harcamalarının azaltılması bütçenin sermaye dışı kesimden uzaklaştığını göstermektedir. Türkiye ve diğer az gelişmiş ülkelerde kamu harcamalarının azaltılması gerekliliğinin dayatılmasına karşın; tarihsel süreç içinde gelişmiş ülkelerde sosyal devlet anlayışı kamusal harcamalarda artışı gerekli kılmıştır. Bu bağlamda aşağıda oluşturulan

Tablo 1'de gelişmiş ülkelerde gözlemlenebilecek kamu harcamalarının artış oranları belirtilmektedir.

Tablo 1: Gelişmiş Ülkelerde GSMH'nin Yüzdesi Olarak Kamu Harcamaları (%)

	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1996	2002
ABD	3,9	1,8	7,0	8,6	27,0	31,8	33,3	34,6
Japonya	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32,0	36,2	40,2
Almanya	10,0	14,8	25,0	42,4	32,4	47,9	49,0	48,6
İngiltere	9,4	12,7	26,2	30,0	32,2	43,0	41,9	40,7
İtalya	11,9	11,1	22,5	24,5	30,1	41,9	52,9	47,5
Fransa	12,6	17,0	27,6	29,0	34,6	46,1	54,5	53,7
İsveç	5,7	6,3	8,1	10,4	31,0	60,1	64,7	-

Kaynak: Jessua, C., Kapitalizm, Çev: Işık Ergüden, Dost Yayınları, 80-81, Ankara, 2005.

Tablo 1'de görüldüğü üzere, gelişmiş ülkelerin en önemli kalkınma dinamiklerinin devlet kanalıyla gerçekleştirilmekte olduğu belirtilebilir. Gelişmiş ülkelerde özellikle ekonomi politikalarının temel amacının salt firma kazançlarının olmadığı; aksine sosyal ihtiyaçların giderilmesinde sosyal devlet anlayışı yaklaşımının önem taşıdığı belirtilmektedir. Sosyal dengesizliğin giderilmesinde kamu sektörünün, gelişmiş ülkelerde tarihsel olarak önemli bir yere sahip olduğu belirtilebilir. Gelişmiş ülkelerde kamu sektörünün toplumsal kalkınma için önem taşıyan eğitim, sağlık ve kültürel hizmetlerin geliştirilmesinde temel yapılanma unsuru olduğu dikkat çekmektedir (Herber,1967:10-11).

Gelişmiş ülkelerde kronolojik olarak dikkat çekilen kamu harcamalarının yüksekliği, Türkiye açısından ele alındığında 1924-2002 yılları arasındaki kamu harcamalarının GSMH içindeki payının düşme eğilimi Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Türkiye'de Kamu Harcamalarının GSMH İçindeki Payı (1924-2002)

Yıllar	Kamu Harcamalarının GSMH İçindeki Payı (%)
1924*	11,7
1930*	15,7
1935*	23,1
1937*	20,1
1940*	26,5
1945*	13,5
1950	20,1
1955	18,6
1960	16,6
1965	20,1
1970	16,7
1975	16,3
1980	20,3
1985	15,3

1990	16,9
1995	21,7
1996	26,3
2000	37,4
2002	42,6

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Kamu Finansmanı. (Çevrimiçi)http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC41EB0226750A883, 08/04/2010.

* değerleri için Öner, E., Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi (1924-1993), 30, Ankara, 1993.

1.1. Türkiye Ekonomisinde Temel Tarihsel Vurgular

Tarihsel açıdan ekonomik olarak önemli gelişmelerin dayanağı olan 1923-1929 ve 1930-1939 dönemini ele almak, sonraki süreçlerde ortaya konulan iktisat politikalarını değerlendirebilmek açısından anlamlı olmaktadır. 1923-1929 dönemine ilişkin olarak şunlar ifade edilebilir (Boratav, 2007:40-57):

1923-1929 döneminin temel iktisat politikalarının ekolü olan Milli İktisat Okulunun temel yaklaşımı, devlet olanaklarıyla milli burjuvazinin yetiştirilmesidir. Bu yaklaşım, kalkınmanın önemli unsuru olarak görülmüş ve 1923 sonrasının ekonomik yapılanmasına egemen olmuştur. Açık ekonomi koşullarında yeniden inşa dönemini içeren 1923-1929 dönemi, yerli ve yabancı sermaye açısından değerlendirildiğinde; yabancı sermaye tasarruf yetersizliğini gidermede rol oynarken, yerli sermaye siyasi iktidarla teması sağlayarak sermayenin serbest dolaşımına fırsat yaratmaktaydı. 1929 yılı hem büyük dünya krizi hem de Osmanlı borçlarının ilk taksidinin ödeneceği yıl olması nedeniyle, Türkiye açısından kritik öneme sahip bir yıl olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı borçlarının ödenmesinin bütçe üzerindeki yükü, artan ithalatla birleşince Türk parasının dış değerinde önemli baskı oluşturarak, dış ticaret ve kambiyo rejimleri açısından devlet müdahalesini gündeme getirmekteydi. 1923-1929 dönemi, o yılların sosyo-ekonomik koşulları açısından değerlendirildiğinde, gözlemlenen en önemli gelişmenin tarım kesimine yapılan gelir aktarımı olduğu ifade edilebilir. Aşarın kaldırılması, tarım kesimine yapılan önemli bir gelir aktarımıdır. Bununla birlikte dış ticaretin milli hasıla içindeki payı da gelecek elli yıl boyunca aşılamayacak büyüklükte gerçekleşmiştir. Bu dönem, hem çiftçi hem memur hem de işçi gibi emekçi kesimlerde gelir artışının yaşandığı bir dönem olmuştur. 1923-1929 dönemi, milli gelirdeki büyümenin tüm sosyal sınıf ve tabakalara yansıdığı ve gelir dağılımında adaletin görece sağlandığı bir süreci yansıtmaktadır.

Bu açıklamalarla birlikte Türkiye ekonomisi, tarihsel dönemler itibarıyla ele alındığında; özellikle Türkiye ekonomisi açısından önemli kalkınma sonuçları oluşturan 1930-1939 dönemi, devlet eliyle sanayileşmenin gerçekleştiği dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu noktadan hareketle Türkiye ekonomisinin tarih içinde yer alan önemli izdüşümleri şu şekilde belirtilebilir (Boratav, 2007:59-99):

1930-1939 dönemi, Türkiye ekonomisi açısından devlet kanalıyla milli sanayileşme denemesinin başarıyla gerçekleştirildiği süreç olarak ifade edilebilir. Bu dönemin temel iktisat politikası olan korumacılık ve devletçilik anlayışı, ilk sanayileşme girişimlerinin başlamasına olanak vermiştir. Bu dönemde devletin; temel yatırımcı, üretici ve denetleyici unsur olduğu görülür. Özellikle bu dönemde

gerçekleştirilen Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, sanayinin alt yapısının geliştirilmesine dayanak oluşturmuştur. Öyle ki bu plan Sovyet planlamasından sonra gerçekleştirilen ikinci plan olmaktadır. Bu dönemde sanayi kesiminde yaşanan ortalama büyüme hızı olan %10,3 değerine Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde ulaşılamayacaktır. 1930-1931 yılları dış ticaret ve kambiyo rejimlerinin kontrol altında olduğu yıllardır. Bu dönemde de etkisini gösteren dünya krizine rağmen Türkiye ekonomisi, kendi öz kaynaklarıyla kalkınma ve sanayileşmesini gerçekleştirebilmiştir. Dış ticaret açığı 1930-1939 döneminde, sadece 1938 dönemi hariç, yaşanmamıştır. 1930-1939 döneminin aksine, özellikle günümüzde kronikleşen dış ticaret açıklarının kapatılmasında dış kaynaklara olan bir yönelim söz konusudur. Ancak günümüzde gerçekleşen bu dış kaynaklara yönelim, 1930-1939 koşullarında Türkiye ekonomisinin kendi öz kaynaklarıyla gösterdiği önemli sanayileşme ve büyüme hamlelerini anlayabilmek bakımından önemlidir. 1930-1939 döneminde, dış ticaret dengesinin ithalatın kısılmasıyla gerçekleştiğini görmekteyiz. 1930 sonrasında yabancı sermayeye gösterilen ilgi, 1923-1929 döneminin aksine azalmış ve yabancı yatırımların önemli bir bölümü millileştirilmiştir. Özel sanayi, devlet sanayisiyle rekabet içinde değil; ama tamamlayıcılık şeklinde bir oluşum yaşamıştır. Türkiye ekonomisi açısından önemli kalkınma sonuçlarının elde edildiği 1930-1939 dönemi, devletçi sanayileşme politikalarını içinde taşımaktadır.

1946-1953 döneminde ise ithalat serbestleştirilerek artmakta, dış açıklar kronikleşmeye başlamakta ve bu bağlamda dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarıyla ayakta duran bir ekonomik yapının oluşumu söz konusu olmaktadır. 1948 yılında Türkiye, Marshall Planı çerçevesinde dış yardım almakta ve yabancı sermaye ile dış ticaret rejimi ekseninde serbest ticarete ve açık ekonomi koşullarına göre bir değişim yaşamaktaydı.

Dış açıkların kronikleşmeye başlamasıyla birlikte dış ticarette 1946 devalüasyonunun ardından, dış ödeme güçlüklerinin ortaya çıkmasıyla ithalata sınırlamalar getirildi ve 1958 moratoryumu ve devalüasyonu gerçekleşti (Kepenek ve Yentürk, 2007:121). 1946-1960 döneminde artan borçlar, ekonomiye büyük yük oluşturmaktaydı. Ekonominin dış kaynakların varlığına bağımlı duruma gelmesi, üretimin dış kaynaklarla gerçekleştirilmesi sonucunu yaratmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2007:126). Dolayısıyla dışa bağımlı bu politikalar 1930-1939 döneminin olumlu izlerini silerek, Türkiye'nin sanayileşme hamlelerini durma noktasına getirmiştir.

1980 yılı ekonomiyi serbestleştirme ve dışa açılma politikalarıyla birlikte küresel sermayenin genişlemesini sağlayacak politikaların devreye sokulduğu dönem olarak değerlendirilmektedir.

24 Ocak 1980 kararları, neoliberal politikaların ekonominin merkezine oturtulmasının kararı olmaktadır. Bu kararlar doğrultusunda serbestleşme ve dışarıdan dayatmalı yapısal dönüşümler uygulanmaktadır. Dolayısıyla, serbest piyasa ekonomisiyle birlikte dışa açılma yönündeki ekonomi politikaları, IMF ve Dünya Bankasının gelişmekte olan ülkeler için zorunlu kıldığı politikaların dayatması olarak devreye girmiştir. 24 Ocak 1980 kararları reel devalüasyonların yaşandığı, liberasyona doğru giden ithalat rejimi uygulamalarının devreye sokulduğu, emek gücünün gelirinin baskılandığı bir dizi liberalleşme dönemini vurgulamaktadır (Kazgan, 2008:195-196).

Bu çerçevede 1980 yılı, piyasa ekonomisinin hakim olduğu ve IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası güçlerin belirlediği çizgiler doğrultusunda kararlar alındığı ve uygulandığı bir neoliberal dönemi yaşatma gayretinin başlangıcı olmaktadır. Dolayısıyla böylesi bir oluşum, KİT'lerin devreden çıkarılmasını ve kamu yatırımlarını minumum ölçekte tutma gayretlerini de içermektedir. Ekonomideki devlet müdahalesinin kaldırıldığı ve serbest piyasa uygulamasının hız kazandığı 1980'lerde faiz ve döviz kurunda da denetimler kaldırıldı. Bu uygulama aynı zamanda yabancı sermaye üzerindeki her türlü denetimin kaldırılması anlamını da içermekle birlikte yabancı sermayenin serbestçe dolaşımının sağlanabilmesini de beraberinde getirmekteydi. Gelen yabancı sermayenin ise reel sektöre yatırım yapmak yerine, finansal alanda yatırım yapmayı tercih eder duruma geldiği görülmektedir.

Türkiye ekonomisinin 1990'lı yılları mal ve sermaye hareketlerinin tam olarak serbestleştiği bir dönem olmaktadır. Rekabet gücü, başarının tek kriteri haline gelmiş ve önce insan anlayışı ekonomiden ve toplum hayatından uzaklaşmış, gelişmekte olan ülkeler gelişmiş ülkelerle aynı rekabet ortamına itilerek, gelişmiş ülkeler lehine sonuçlar üreten piyasa yanlı bir oluşum izlenmiştir. Aynı zamanda 1990'lı yıllar Türkiye'si siyasi ve ekonomik açıdan istikrarsız bir dönemi de yansıtmaktadır. İstikrarsız koalisyon hükümetleri, sosyo-ekonomik olarak içselleştirilen yüksek enflasyon oranı ve finans kesiminin egemenliği 1990'lara ilişkin olarak yapılabilecek önemli vurgulardır (Kazgan, 2004:155).

Ekonomik süreçler de gösterdiği gibi uygulanan neoliberal ekonomi politikaları devletin küçültülmesi gerekliliğini önerdiğinden bu politikaların doğal sonucu olarak Türkiye'de gelir dağılımı bozulmakta ve bu bağlamda toplum daha az eğitim hizmeti, sağlık hizmeti alarak eksik üretilen kamusal hizmetlerle yaşama tutunabilmektedir.

Ekonomik sürece ilişkin bu kısa izdüşümler; Türkiye'de özellikle finansal akımların etkisini arttırmakta ve bu bağlamda ele alınan politikaların, özellikle merkez ülkelerin gelişmesi yönünde oluşturulduğu dikkat çekmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar ve uygulanan politikaların ürettiği sonuçlar değerlendirildiğinde görülmektedir ki, ele alınan ekonomi politikaları dünyada özellikle finansal akımların gelişmesi yönünde biçimlenmektedir. Bu bağlamda oluşturulan ekonomi politikaları gelir dağılımını düzeltmemekle birlikte 2000'li yıllarda da ekonomi küresel eksende biçimlenmektedir.

Türkiye ekonomisinde esasında 2000'li yıllar, kapitalizmin geliştiği ve yerleştiği yıllar olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye 2000'li yıllarda da dünya ekonomisiyle entegrasyonunda (ve aynı zamanda içsel olarak da) az gelişmişlikten kurtulamamıştır (Boratav, 2007:205-206).

2. Türkiye'de Uygulanan Neoliberal Politikaların Sosyo-Ekonomik Etkileri

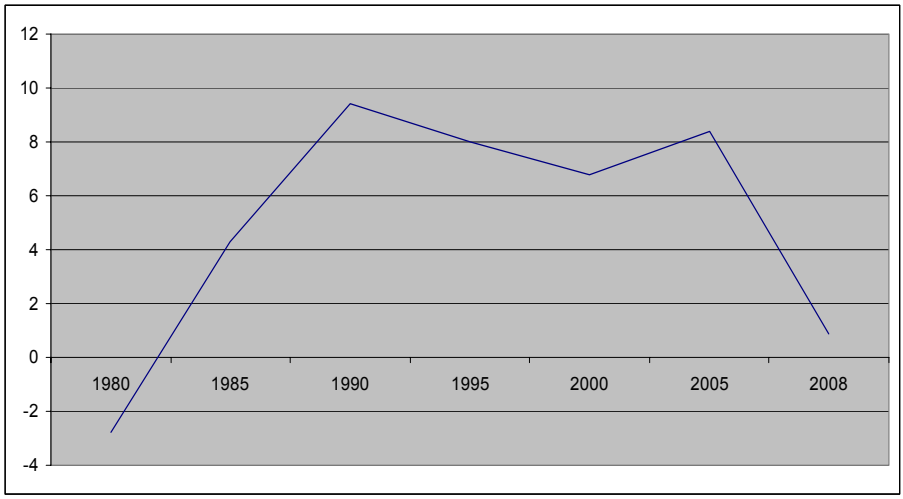
Neoliberal politikaların en önemli ekonomik amaçları; devletin küçültülmesi, özelleştirmelerin gerçekleştirilmesi ve bunun sonucunda oldukça değerli olan birtakım kamusal alanların özelleştirilerek, gerçek değerlerinin altında kamusal üretim alanlarından çıkartılmasıdır. Verimsiz sonuçlar üreten neoliberal ekonomi politikaları az gelişmiş ülkeler açısından aynı zamanda ekonominin büyük oranda dışa bağımlılığını da arttırmaktadır. Bununla birlikte uygulanan bu politikaların işsizlik ve ücret baskılanması olarak emek kesimine büyük yük getirdiği belirtilebilir. 1923-1929 döneminde milli gelirde gerçekleşen büyümenin bütün

sosyal sınıflara yansıması ve sonrasında özellikle Türkiye ekonomisinin ciddi anlamda gelişme gösterdiği 1930-1939 döneminin olumlu etkilerinin, genel olarak 1980 politikalarının derin neoliberal etkileriyle ortadan kalktığı ifade edilebilir.

Ekonomide devlet denetiminin kaldırılması finansal serbesti sınırlarını da genişletmektedir. Ancak denetimsiz finansal serbesti, borçların da denetimini güçleştirmekte ve borç-faiz ödemeleri bütçede önemli büyüklüğü kapsamaktadır.

Neoliberal politikaların özellikle finans kapitalizmi büyütme sürecine yol açmasının en büyük etkisi devlet bütçesinde görülmektedir. Özellikle faiz harcamalarındaki artış, kamusal hizmetleri ve kamu alt-yapı yatırımlarını baskılamaktadır. Bu bağlamda geniş kesimlerin yararlandığı kamu harcamaları ile yatırım harcamalarının azaltılması toplum açısından olumsuz sonuçlar yaratırken, faiz geliri elde edenler açısından olumlu sonuçlar üretmektedir. Dolayısıyla en önemli sonuç, gelir bölüşümünün toplum aleyhine; ama faiz geliri elde edenler lehine dağılımıdır (Kazgan, 2008:239).

Bu eksende yürütülen ekonomi politikaları, kamusal hizmetlerin yürütülme olanağını ortadan kaldırarak, gelir dağılımında ciddi bozulmalara ve yoksulluğun artmasına yol açmaktadır. Bu duruma ilişkin olarak ciddi anlamda ekonomik büyümenin gerçekleşmediği aşağıda oluşturulan Şekil 1'de görülmektedir. 1980 yılında büyüme oranı %-2,8 olarak gerçekleşmiştir. En büyük büyüme oranı 1990 yılında %9,4 iken, 2008 yılında bu oran %0,9'dur (T.C. Maliye Bakanlığı, İlgili Yıllar Ekonomik Raporlar). Nihai olarak Şekil 1, hem küreselleşmenin hem de neoliberal ekonomi politikalarının ekonomik büyüme ve yatırımlara ilişkin ciddi sonuçlar ortaya koymadığı şeklinde yorumlanabilir. Büyüme rakamlarının ekonomide kalıcı istikrar sağlayıcı rakamlar olmadığı ifade edilebilir.

Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı, İlgili Yıllar Ekonomik Raporlar, Ankara.

Şekil 1: Türkiye'de 1980-2008 Yılları Büyüme Oranları (%)

Tarihsel süreç içinde Türkiye'de neoliberal ekonomi politikalarının emeği büyük ölçüde metalaştırdığı dikkate alındığında, emekçiler bakımından günlük yaşamın

devam edebilmesinde daha fazla nakit para ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Toplumsal eşitsizliği arttıran neoliberal dönüşümler, nüfusun küçük bölümünün üst gelir grubunda yer almasını sağlarken; nüfusun büyük bölümü yoksullaşmakta ve nüfusun büyük bölümünün daralan yaşam alanlarına sıkıştırılmaları sonucunu doğurmaktadır (Bağımsız Sosyal Bilimciler, 2009:35).

Bu politikaların devamının sağlanmasında; dış rekabete karşı korunan ve iç pazara yönelik olarak da kitlesel tüketim için kitlesel üretim anlayışı bağlamında sermayenin kârlılığının devamının sağlanabilmesi ve milli gelirden aldığı payın korunabilmesi yönünde emeğin ücretinin baskılanması gerekmektedir. Bu bağlamda söyleyebiliriz ki, sermayenin kârlılığının artışı için emeğin ücret artışının, üretkenlik artışının üzerinde gerçekleşmemesi önem taşımaktadır (Yeldan, 2008:92-93).

Neoliberal dönüşümlerin, aynı zamanda politik ve ekonomik özgürlüğü ortadan kaldırdığı ve güçlü merkez ekonomilerine bağımlı bir yapı oluşturduğu ifade edilebilir. Bu politikaların Türkiye ekonomisi için öngördüğü koşullar kamusal harcamaların azaltılması ve özelleştirmelerin gerçekleştirilmesidir. Ancak ekonomide gerçekleşen bu dönüşümler; eksik istihdama yol açmakta ve gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da derinleştirmektedir.

Bu uygulamalar ekonomik kalkınmayı sağlayacak yüksek katma değer üreten kesimlere yatırımları azaltırken, mali piyasaların genişlemesini gerçekleştirmektedir. Böylece ekonomide gelir bölüşümünün bozulmasına neden olan etkenler daha da güçlenmektedir. Şayet bir ekonomide reel faiz haddi ekonominin reel büyüme oranının üzerinde gerçekleşiyorsa, bu sonuç kaçınılmaz olmaktadır (Kazgan, 2008:238).

Türkiye'de cari fiyatlarla kişi başına GSMH rakamları dolar ($) bazında yıllar itibarıyla şu şekildedir: Buna göre Türkiye'de 1980 yılında 1.570 dolar olan kişi başına gelir 1985 yılında 1.346 dolar, 1990 yılında 2.684 dolar, 1995 yılında 2.750 dolar, 2000 yılında 2.963 dolar ve 2005 yılında ise 5.042 dolar olmaktadır (DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Milli Gelir ve Üretim). Türkiye'de hem ekonominin büyüme oranı hem de kişi başına gelir düzeyindeki düşük oranlar sosyo-ekonomik olarak az gelişmişliği yansıtmaktadır. Türkiye kapitalizmin küreselleşme politikası bağlamında, ekonomik alt-yapısı verimsiz ve bu eksende de ekonomik büyümesi büyük oranda dışa bağımlı olan çevresel konumlu bir ekonomi olarak değerlendirilmektedir.

Neoliberal politikalar ekonomiye zaman zaman kısa dönemde birtakım iyileşmeler yaşatsa da özellikle uzun dönemde ekonomiyi derin krizlere sürükleyerek ekonominin zayıflamasına neden olmaktadır.

Sonuç

Neoliberal politikaların gelişme evreleri az gelişmiş ülkeler açısından uzun dönemde büyük ekonomik bunalımlar yaratmaktadır. Dikkat çeken önemli bir nokta, ekonomik kalkınmada esas olan altyapı yatırımlarında bir iyileşme olmazken ve reel sektörde bir gelişme sağlanmazken, finansal kesimin ağırlık kazanması ve gelişmesidir.

Türkiye'de 1980'lerden itibaren etkili olan neoliberal politikalar bağlamında gelişen serbest piyasa ekonomisi, küresel sermayenin genişlemesine olanak sağlarken; içerde ücretler baskılanmakta ve kamu üzerinde büyük yük haline gelen borç ve faizler, ekonomiyi borç sarmalına sürüklemekte ve kamunun küçültülmesi

üzerinde durularak özelleştirmeler hızla gündeme getirilmektedir. Kamu üzerinde büyük baskı yaratan bu politikalar aynı zamanda kamusal hizmetlerin nicelik ve nitelik olarak geriletilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla ana ekseni küresel kapitalizmin gelişmesi olan bu politikaların uygulanması sosyo-ekonomik olarak çöküşlerin yaşanmasına, yoksulluğun derinleşmesine ve sosyal politikaların uygulama alanının ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Türkiye gibi diğer az gelişmiş ülkelerde sermaye dışı kesimler, derinleşen yoksulluk içinde kalarak ve aynı zamanda sosyo-ekonomik yetersizliklerle kamusal hizmet alanlarının dışında tutularak, kapitalizmin soğukluğunu küreselleşme rüzgarıyla daha da yakında hissetmektedirler.

Kaynakça

Bağımsız Sosyal Bilimciler (2009), Türkiye'de ve Dünyada Ekonomik Bunalım 2008-2009, Yordam Kitap, İstanbul.

Boratav, K. (2007), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2005, İmge Kitapevi, Ankara.

DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Milli Gelir ve Üretim, (Çevrimiçi) http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal, 26/03/2010.

DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Kamu Finansmanı, (Çevrimiçi) http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCC41EB0226750A883, 08/04/2010.

Güzelsarı, S. (2008), Küresel Kapitalizm ve Devletin Dönüşümü, Sosyal Araştırmalar Vakfı, Ezgi Matbaacılık, İstanbul.

Herber, B. P. (1967), Modern Public Finance, Richard D. Irwin, Inc.,USA.

Jessua, C. (2005), Kapitalizm, Çev: Işık Ergüden, Dost Yayınları, Ankara.

Kazgan, G. (2008), Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Kazgan, G. (2004), Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2007), Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Öner, E. (1993), Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi (1924-1993), Ankara.

Steger, M. B. (2004), Küreselleşme, Çev: Abdullah Ersoy, Dost Yayınları, Ankara.

T.C. Maliye Bakanlığı, İlgili Yıllar Ekonomik Raporlar, Ankara.

Yeldan, E. (2008), Küreselleşme Kim İçin? Yordam Kitap, İstanbul.